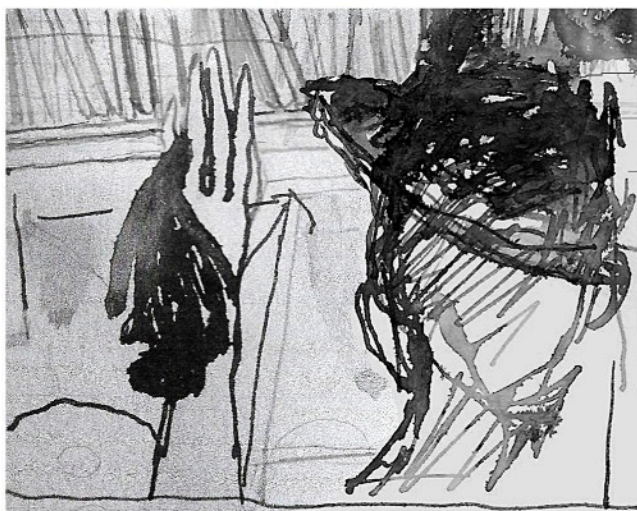

TOVERBERG

63

JAARGANG 16 / 4 WINTER 2021

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

"Ieder mens die genoeg schiept in het voltooien van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

info@hetbeleefdegenot.be

BTW BE0893.747.805

Rek. BE71 0014 8517 3969

www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie: Els Vermeir, Carine Vankeirsbilck, Marie-Rose D'Haese, Bart Madou, André Callier

Werkten ook mee: Hans Vanhulle +, Johan Debruyne, Marie-Claire Devos, Chris Spatz, Anna van Ro, Dominique De Ruyter, Jean-Paul van der Poorten

Kaft: Rika Van Dycke

Vormgeving: André Callier

Foto's: Webfoto's, Johan Debruyne, Paul van den Abeele, Rika Van Dycke

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het begin van elk jaargetijde.

Een abonnement nemen kan door 20 € te storten op de hierboven vermelde rekening van Het Beleefde Genot v.z.w. Afzonderlijke nummers: 6 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen.

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits bronvermelding.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Book on the hill	4
Doordenker	6
Elsenspingsels	7
Chapeau	9
Waarheid en herinnering	13
Over de grens	15
De leesgroep las	19
Beleefd	22
Femmes de ma vie	23
Poëzie	25
Pathéscope	26
Dante Andante	28
Gelezen en goedgekeurd -Het achtste leven	32
- The price of Salt	35
Buitenbeentjes - Stefan Hertmans	37
- Firmin van der Poorten	40
En dan nog dit	46

ISSN 2030-1340

Voorwoord

Door Els Vermeir

Beste lezer,

Wanneer u deze editie in handen krijgt, zit 2021 er alweer bijna op. Het was een jaar van hoop en wanhoop, van herwonnen vrijheid en nieuwe teleurstellingen. Voor velen ook een jaar waarin de veer brak na al te veel en al te lange beproevingen. Zoiets kan iedereen overkomen, zelfs de helden die Marie-Rose D'Haese uit haar *Chapeau* tovert.

Maar de kerstperiode is een periode van hoop, hoop op beter, en beter wordt het ooit wel, vroeg of laat. Of om het te zeggen met de woorden van Strook, de beeldende kunstenaar die Johan Debruyne ons leert kennen: *'It's only a matter of time'*.

In afwachting kunnen we alvast troost vinden in de mooie *Poëzie* van Dominique De Ruyter en die van Anna van Ro in *Over de grens*. En we kunnen lessen trekken uit de memoires van Nadjezda Mandelstam in het *Book on the Hill* van wijlen Hans Vanhulle of uit de generatieroman *Het achtste leven*, door Bart Madou *Gelezen en goedgekeurd*. Ook de film *Roma* in *Pathéscope* is zo'n familie-epos, met prachtige beelden die misschien wel de schoonheid evenaren van Klimts *Beethovenfries*, zoals Bart Madou die *Beleefd* heeft.

Kerstmis is ook een tijd van inkeer, daar kan Chris Rachel Spatz ons vast toe inspireren aan de hand van *De Bekeerlinge* van Stefan Hertmans. Misschien kunnen we ook lessen trekken uit de parabel *De Vlucht*, die Marie-Claire De Vos met de *Leesgroep* heeft verkend. En anders leert Plato ons wel hoe een goed mens te zijn, weet Carine Vankeirsbilck in haar *Doordenker*. Tot slot is er nog die andere filosofe, Hannah Arendt, dit keer samen met Nathalie Stuzmann de *Femmes de la vie* van Bart Madou.

Belangrijk is in elk geval dat we onszelf durven zijn, en geen meelopers worden, *America First* achterna. Als we ons dan toch moeten laten beïnvloeden, dan kan dat maar beter door het poëtisch voorbeeld van *Dante* zijn, een voorbeeld dat heel wat kunstenaars van allerlei kunde hebben gevolgd. Met een beknopt overzicht daarvan sluiten we dit Dantejaar af, daarna is het met hem en met het jaar 2021 net zoals in het *Elsenspinsel: Einde verhaal*.

Dat is dan weer niet het geval voor Firmin van der Poorten, de Aalsterse dichter-auteur wiens 100ste geboortedag in de lente van 2022 uitgebreid zal gevierd worden. Je leest alles over de geplande festiviteiten in het *Buitenbeentje* van Jean-Paul van der Poorten. Mij persoonlijk liet dit artikel alweer verstomd staan over hoe klein de wereld toch maar is ...

Graag sluit ik dit voorwoord af met mijn welgemeende nieuwjaarswensen: moge 2022 jullie veel zon en malse regen brengen, veel rust en boeiende belevenissen, veel liefde en waardering, maar vooral: heel veel lees-, luister- en kijkgenot!

Book on the hill

Door wijlen Hans Vanhulle

TWEEDE BOEK door NADJEZJDA MANDELSTAM

Indrukwekkend, nietsontziend en getuigend van een fenomenaal geheugen. Deze memoires zijn gewoonweg uitzonderlijk! Haar uiteenzettingen over wat dan ook getuigen van een grote, sterke persoonlijkheid en een coherente en diepgravende levensvisie, met duidelijke en geprononceerde argumenten over alles wat in dit ondermaanse kenbaar is. De portrettering van haar man Osip is trefzeker omljnd en tegelijk zeer genuanceerd. Verwoordster en getuige van een ijzersterke logica over de verschillende themata binnenin het Mandelstamiaanse paradigma. Dus, geen groter eerbetoon mogelijk dan de schrijfster

zelf aan het woord te laten in een paar uittreksels:

Over Joseph Brodsky: *'In de menigte die Achmatova ten grave droeg bevond zich nog een werkelijk verweesd man: Joseph Brodsky. Van de vrienden van de 'laatste lichtung', die Achmatova's laatste levensjaren hebben verlicht, ging hij het intensiefst, eerlijkst en onbaatzuchtigst met haar om. Ik denk dat Achmatova hem als dichter heeft overschat - ze was er als de dood voor, dat het draadje van de poëtische traditie zou worden verbroken...'* (N.M. blz. 99).

'Ik heb wel eens gehoord hoe Joseph gedichten voordroeg. Aan het vormen van de klanken neemt zijn neus actief deel. Zoiets had ik nog nooit bij iemand anders

geobserveerd: de neusgaten worden samengetrokken, verwijden zich, de neusvleugels bewegen op allerlei manieren, iedere klinker of medeklinker krijgt een bepaalde neusklink mee. Dat is geen mens, maar een blaasorkest, maar afgezien daarvan is hij een heel lieve jongen, voor wie ik bang ben dat het slecht met hem zal aflopen. Dichter zijn, en bovendien Jood, is in onze tijd niet aanbevelenswaardig.' (N.M. blz. 99)

'... In die periode herhaalde Achmatova, die zich erover verwonderde dat men in het buitenland, speciaal de Russische emigranten, niets van ons leven begrijpt, dikwijls een zin die mij razend maakte: 'Ze zijn jaloers op ons lijden'. De oorzaak van het wanbegrip is volstrekt geen afgunst, maar onvermogen zich voor te stellen wat wij hebben doorgemaakt, en de stromen leugens die de werkelijkheid tot onherkenbaar toe hebben verdraaid. Er dient nog aan te worden toegevoegd: en beslist niet diep over de dingen willen nadenken. Ik kan bij geestelijk trage en onverschillige mensen niet alleen geen afgunst, maar zelfs geen normaal medegevoel, geen ziertje medelijden veronderstellen. Ze spuwden er eenvoudig op en wendden zich af. De hoofdzaak is evenwel dat er niets viel te benijden. In ons lijden zat totaal niets verlichtends. Zoekt u er geen enkele zaligheid in: het was niets anders dan dierlijke angst en pijn. Ik ben niet jaloers op een hond die onder een vrachtwagen is gekomen of op een kat die door een smeerlap uit de tiende verdieping op straat wordt geworpen. Ik benijd de mensen niet, tot wie ik ook zelf behoor, omdat in ieder van hen een verrader werd gezien, een provocateur of een spion en omdat ze zelfs als ze op hun eentje waren nergens over durfden nadenken uit angst dat ze zich 's nachts door een kreet in hun slaap zouden verraden tegen hun burens achter de dunne tussenwand. Ik zeg het ronduit: er viel niets te benijden. Wie zal jaloers zijn op Achmatova die op haar eigen kamer geen woord durfde uit te brengen en alleen maar met haar vinger naar een gaatje in het plafond wees, van waar een stukje kalk op de grond was gevallen. Of er iemand boven zat te luisteren of niet doet niet ter zake. Hoofdzaak is dat de vinger naar het plafond wees maar de mond stijf dicht werd gehouden. Na zulke dingen van afgunst spreken is belachelijk en afschuwelijk.' (N.M. blz. 237)

Hoe een zo hard en triest leven zo'n nobele, erudiete en lucide geest en ziel niet kraakte....

'Mandelstam Nadjezjda, Memoires.

Tweede boek; G.A. van Oorschot, Amsterdam , 1973, 611 p.

Vertaling: Hans Leerink)

Doordenker

Door Carine Vankeirsbilck

PLATO

Het is mogelijk om bij wijze van spreken een goed mens te zijn, zonder te weten wat het betekent om een goed mens te zijn. Iemand kan om praktische redenen een voorbeeldig leven leiden op basis van wat Plato 'de juiste mening' of 'het ware geloof' noemt. Dat zal hem ertoe leiden alles goed te doen en anderen uitstekend van advies te dienen. Maar deze toestand van onberedeneerd goed leven is onstabiel. Iemand kan met de beste meningen en gewoontes van start gaan, maar dan kan er iets gebeuren waardoor hij van slag wordt gebracht (wanneer hij bijvoorbeeld nieuwe ideeën tegenkomt die door de een of andere charismatische intellectueel worden verspreid).

Plato stelde wijsheid gelijk aan kennis en aan vaardigheid, twee begrippen waar hij zelfs in een laat werk als de *Staatsman* geen onderscheid tussen maakte.

Er zijn twee middelen waardoor wij goede mensen kunnen worden en een goed leven kunnen leiden: door het verwerven van juiste meningen over de beste manier om te leven of door het verwerven van kennis. In de *Meno* zegt hij dat beide het beperkte doel zullen dienen om een goed leven te leiden; een juiste mening kan echter nooit op een betrouwbare manier worden overgebracht, en zal nooit veilig zijn voor corrupte invloeden, tenzij iemand - zichzelf of degene die hem onderwijst en vervolgens over hem heerst - niet alleen maar een juiste mening heeft maar ook kennis bezit: kennis van de Ideeën, die uitleggen waarom de dingen zijn zoals zij zijn, en die ten gevolge van het feit dat de andere Ideeën afhankelijk zijn van het Goede, ook uitleggen hoe die het beste zouden kunnen zijn. Alleen degenen die deze kennis bezitten, kunnen bepalen welk leven goed is, en zijn daarom de enigen die opvoeding en bestuur, beide nodig voor het goede leven, kunnen verschaffen.

Dat de mens meer succes zal hebben in bijna alles wat hij onderneemt als hij beter leert denken, hebben wij aan Plato en Socrates te danken. Zelfs slechte mensen kunnen wij het hoofd bieden als wij begrijpen waarom zij doen wat zij doen.

Uit *Kopstukken Filosofie*, R.M. Hare, Lemniscaat, 1999, 115 blz.

Elsenspinsel

Door Els Vermeir

EINDE VERHAAL

Op. Mijn energie is op. Helemaal weg. Ik kan nog amper mijn vingers bewegen. Het zit in het hoofd, naar het schijnt. Puur in het hoofd. Kan zijn. Het zit daar in elk geval vol, dat voel ik. Barstensvol. Zo vol, dat ik het niet meer kan tillen. Als ik op zou staan – mochten mijn benen dat al toelaten – dan zou ik zo, pardoes, voorovervallen. Zo zwaar weegt mijn hoofd. Alleen al de gedachte dat ik de draad weer op moet nemen. De draad: al die honderden losse eindjes? Die elk afzonderlijk wegen als lood? Neen, die gedachte staat als een gigantische, ontoegankelijke berg voor me. Zoals elke andere gedachte trouwens. Eén kolossale bergketen. Hoe moet ik daar ooit overheen, blootsvoets en met ledematen die wiebelen als kouwe pap?

Hoe het zover is kunnen komen? Ja, dat is een goeie vraag: hoe – is – het – in – godsnaam – zo – ver – kunnen – komen? Je denkt dat je goed bezig bent, je gaat maar door, steeds maar door, werken in het zweet des aanschijns, en dan plots knapt er iets. Zomaar, van de ene dag op de andere, zonder aanwijsbare reden. Baf, gedaan! Boeken toe. Fini. Schluss. Neen: ik zou liegen. Die aanwijsbare reden, die is er wel. Of liever: redenen. En wat voor redenen!

Kijk: ik ben een man van middelbare leeftijd. De leeftijd waarop je zou verwachten dat alles in zijn plooi gevallen is. Huisje, tuintje, kinderen, carrière gemaakt, schulden afgelost, en dan gezellig uitkijken naar kleinkinderen en een rustige ouwe dag, samen met je eeuwige liefde. Leven in een aards paradijs, goeie reputatie, twee zonen die de familienaam kunnen doorgeven. Wat kan je als man eigenlijk meer wensen? Meer ambitie heb ik nooit gehad. Maar zelfs dat bleek al teveel gevraagd.

Op een dag viel plots een eerste dominosteen... als een donderslag bij heldere hemel. Allemaal de schuld van die... die... die bitch, die teef, dat serpent, die mijn vrouw wist te verleiden. Waarom heb ik het niet sneller doorzien, de signalen niet vroeger herkend? Ze miste iets, zei ze. Ze was al die tijd zichzelf niet kunnen zijn. Er moest toch meer zijn in het leven dan dit. Meer? Nog meer? Is het dan nooit genoeg? Alles had ze, verdomme, alles, echt alles. Maar neen, het was niet genoeg. Ze miste uitdaging, zingeving, en onze liefde, ach, dat was niet meer dan een jeugdzonde. Dus ging ze weg. Met haar. Op zoek. Op zoek, naar God weet wat.

Gedaan, aards paradijs, voorbij, toekomstdromen. Plots ben je alleenstaande vader. Daar ben je nooit op voorbereid. Maar goed. Je bent jong, sterk, koppig ook, en je slaat er je wel doorheen. Je leert je kinderen alles wat je weet, geeft hen je waarden door, en ziet hen groeien: tiener, puber, adolescent.

Het ergste is voorbij, denk je dan, ze staan op eigen benen, en ondanks de tegenslagen onderweg ben je best wel tevreden: je hebt het er nog goed vanaf gebracht, zo op je eentje. Het zijn dan wel geen dokters of advocaten geworden, maar ze hebben hun schaapjes op het droge, ze zullen hun weg wel vinden in het leven. Taak volbracht.

Tot die ellendige, vervloekte dag. Ja, ook hier weer: waarom zag ik het niet aankomen? Maar dit, neen, dit ziet echt niemand aankomen. Ja, die twee, ze ruzieden en vochten wat af, in hun kinderjaren. Doen niet alle broers dat? En ja, de oudste, hij was vaak jaloers en had een kort lontje. Iedereen heeft zo zijn gebreken, toch?

Maar twee broers, vlees van hetzelfde vlees, bloedbroeders, letterlijk... Bloed kruipt toch waar het niet gaan kan? En het hemd is toch nader dan de rok, en al dat soort onzin? Niet dus. Niet, niet, niet!!

Raaah... gek maakt het me, gek, compleet gek. Hoe, wat, waar, waarom, maar vooral hoe: hoe kan ik het heden ongedaan maken, hoe kan ik het verleden terugbrengen, hoe kan ik de klok terugdraaien?

Hoe kan ik alle brokken weer lijmen en ons gezin weer een maken, hoe, hoe vraag ik je, kan ik mijn jongste, mijn oogappel, mijn lieveling weer tot leven brengen en hoe, hoe kan ik de vloek ongedaan maken die mijn oudste, mijn eerstgeborene, mijn trots over zich heeft afgeroepen door in een vlaag van woede, van zinsverbijstering, onze hele wereld in een luttel seconde naar de verdommenis te helpen?

Ik... ik weet niet eens waarom. Waarom hij daar, die dag, op dat moment, gedaan heeft wat hij deed, waarom hij zijn eigen broer van het leven heeft beroofd. Het maalt en maalt steeds weer in mijn hoofd. En hoe ik ook zoek, ik vind geen uitweg uit het labrynt. Geen uitweg uit de schuld, die me verplettert. Want het kan enkel mijn schuld zijn. Enkel mijn schuld. Niemand anders. Ze dragen mijn genen, ze kregen mijn opvoeding. Enkel daar kan het zijn misgegaan. Mijn schuld dus, mijn schuld, mijn grote schuld... En ik heb niemand die ik kan smeken, niemand die voor mij kan bidden tot die hardvochtige, genadeloze God, die slaat, maar niet lijkt te zalven, beproeft, maar niet lijkt te belonen.

En dus eindigt het hier, mijn verhaal. Wat valt er nog meer te vertellen? Waar valt er nog voor te leven? Wat kan ik, Adam, nog betekenen voor deze harteloze wereld?

Chapeau

Door Marie-Rose D'Haese

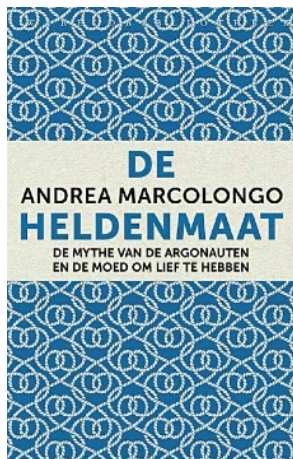
DENKERS ALS ANDREA MARCOLONGO 2

LA MISURA EROICA

De heldenmaat

*Voor iedereen die weigert ongelukkig te zijn
En voor het eerst of nog een keer
De moed heeft om uit te varen.
Voor iedereen die voor het eerst of nog een keer
De moed heeft
Om verliefd te worden.
Helden.*

*Voor Sarajevo,
Dat geen zee heeft,
Maar voor mij altijd een haven weet te zijn.*

Andrea Marcolongo als opmaat voor haar boek, verschenen bij Wereldbibliotheek in 2019.

Lezer, in de herfsttoverberg liet ik jullie kennis maken met haar boek over het Grieks. Ik beloofde jullie toen voor de winteruurtjes een opfrissing van de mythe van Jason en Medea zoals Andrea Marcolongo die ziet en gebruikt in dit boek uit 2019.

Ze weeft twee verhalen dooreen: een Engels handboek uit 1942, *How to abandon ship*, en *De Argonautika* oftewel de tocht van de Argonauten zoals verteld door Apollonius van Rhodos.

En daarmee vermengt ze haar eigen bedenkingen en levenslessen.

Bij elk hoofdstuk gebruikt ze een citaat uit het handboek als motto.

Het verhaal van de Argonauten, van Jason en Medea, dient als bedding om haar levensfilosofie in onder te brengen.

Ik zal daar maar kort op ingaan: daarvoor moet men het boek echt wel zelf lezen, om te ontdekken of men er iets mee kan.

Soms irriteerde het me, maar ik heb ook best veel passages aangestreept.

De tocht van de Argonauten is een zeer oud verhaal, ouder dan dat van Hector en Andromache, van Achilles en Agamemnon en van Odysseus, stof van de Ilias en de Odysseia dus.

Het is ook wel knap ingewikkeld, laat ik dus maar stap voor stap gaan.

Nefele en Athamas regeerden als koningspaar over Beotië en kregen een tweeling, Phrixos en Helle.

Toen Nefele verdween, nam Athamas Ino als tweede echtgenote. Met haar kreeg hij twee zonen.

Men ziet direct het probleem: natuurlijk ziet Ino haar eigen kinderen liever op de troon dan haar stiefkinderen en ze besluit dan ook die uit de weg te ruimen. Het archetype van de boze stiefmoeder, inderdaad.

Ze arrangeert het zo dat haar stiefzoon geofferd moet worden om een dreigende hongersnood af te wenden. Natuurlijk wenst ook het meisje samen met haar broer te sterven en Ino wrijft zich al in de handen dat ze in een klap van de beide kinderen af is.

Dit is gerekend zonder de moeder: uit haar Wolkenpaleis stuurt ze een ram met een gouden vacht en die spoort broer en zus aan zich aan hem vast te klampen, waarna hij met hen in de wolken verdwijnt. Nefele betekent Wolk.

Op hun tocht naar het oosten valt Helle van de rug van de ram en vindt haar dood in de engte tussen Europa en Azië, die de Grieken de naam Hellespont gaven.

Phrixos landt heelhuids in het rijk van koning Aietes, voor ons nu Georgië.

Hij offert de gouden ram aan Zeus en schenkt zijn gastheer de gouden vacht. Het geofferde dier krijgt een plaats in de dierenriem als het teken van de Ram.

Aietes laat het Gulden Vlies ophangen aan een eik en bewaken door een draak die nooit z'n ogen sluit.

Nu gaan we de Griekse held ontmoeten die dit Vlies zal moeten zien te kapen om het terug te brengen naar Griekenland. Het is een kluwen van een familiegeschiedenis, onontwarbaar en doordesemd van geweld en incest. Laat ik het dus maar simpel houden: de ouders van Jason worden van de troon verdreven door een oom, Pelias. De ouders slagen erin hun kind in veiligheid te brengen bij de Kentaur Cheiron, die hem een gedegen opleiding geeft naar lichaam en geest. Eens die opleiding voltooid, zet Jason koers naar het paleis van Pelias en eist zijn koninkrijk op. Met die eis sterft Pelias in, op voorwaarde dat Jason hem het Gulden Vlies brengt vanuit het verre Kolchis. Jason moet m.a.w een masterproef afleggen: hij zal slagen of sterven. Een verre en gevaarlijke reis over de zeeën wacht hem. Voor zo'n tocht werd nog nooit een zeewaardig schip gebouwd. Deze taak wordt toevertrouwd aan Argos, die vervolgens zijn naam aan het schip geeft.

Van de godinnen Athene, de vernuftige en Hera, de wraakzuchtige (hier wil ze Pelias straffen voor het onteren van haar tempel – maar ze heeft altijd wel een reden) krijgen ze gewaardeerde hulp.

Ondertussen stelt Jason zijn crew samen, niet bepaald voor een cruise. Vijftig mannen uit heel Griekenland melden zich voor het avontuur. En één vrouw, de beeldschone jageres Atalanta. Maar zij wordt niet geselecteerd: *toen de beeldschone en dappere jaagster Atalanta zich had voorgenomen om de Argonauten op hun tocht te vergezellen, had Jason haar ervan weerhouden en haar weggestuurd, uit angst voor wat de hartstocht in de mens losmaakt – hij wilde geen vrouw aan boord, hij wist niet wat hij kon verwachten, naïef dacht hij dat eros oorlog betekende en niet bondgenootschap.* (Marcolongo blz.39)

Wel neemt hij Orfeus mee: voor wat muziek met een mens kan uitrichten, was hij kennelijk niet beducht..

De eerste halte op hun tocht is ook direct een serieuze valkuil. Op Lemnos namelijk hebben de vrouwen een tijd geleden na een conflict alle mannen vermoord en ze snakken nu naar mannenlijven en naar zwangerschap.

Het is Herakles die de mannen tot de orde moet roepen en hen losscheuren van al die verleidelijke vrouwenschoten.

Herakles zal de helden op deze tocht echter niet verder vergezellen: de goden hebben andere plannen, of beter: werken, voor hem. Maar het is extra pijnlijk dat de Argonauten hem en zijn vriendje Hylas (helaas...!) gewoon ... vergeten wanneer zij na een tussenstop weer uitvaren. Daar komt dan ook een stevige woordenwisseling van.

Op hun volgende stop ontmoeten zij Phineus, een ziener, blind natuurlijk, die de neiging had in al te veel details de toekomst te voorspellen: hij wordt gekweld door de Harpijen, die zijn eten en drinken bevuilen met hun uitwerpselen, waardoor hij nauwelijks aan eten toekomt. De Argonauten zullen hem ervan bevrijden en hij zal hen waardevolle inlichtingen geven over het vervolg van hun tocht, maar deze keer zonder volledigheid: *Waarom zou ik een tweede keer in zonde vallen en met mijn kunst uitvoerig elk detail voorspellen?*

Met behulp van de uiterst nuttige raadgevingen van Phineus bereikt de Argo uiteindelijk het land van Aietes.

Daar worden ze gebriefd door de zonen van Phrixos die zelf op de loop zijn voor hun grootvader. Ze beslissen open kaart te spelen met de wrede heerser en vertellen hem dat ze uit zijn op het Gulden Vlies. Dat kan hij krijgen hoor, maar eerst wat proefjes toch.

In 24 uur moet Jason twee bronzen vuurspuwende stieren bedwingen en daar een veld mee omploegen; vervolgens moet hij dat inzaaien met drakentanden waaruit bronzen vechters zullen opstaan en die moet hij verslaan. Onbegonnen werk.

Ondertussen heeft Medea een glimp opgevangen van Jason. Zij is de tweede dochter van de koning. De Olympische godinnen hebben bekokstoofd dat zij verliefd zal worden op de held en dat zal hem buitengewoon van pas komen. Ze geeft hem een tovermiddel waarmee hij zich moet insmeren en dat hem ongenaakbaar zal maken voor het vurige geblaas van de stieren. Ze geeft hem ook de tip om de moordzuchtige krijgers uit te schakelen: hij moet een rotsblok in hun midden gooien: in hun strijd om dit hebbeding zullen zij elkaar vernietigen. Daarna komt de taak om het Vlies van tussen de bomen te halen onder het immer wakende oog van de draakslang. Ook daar weet Medea raad mee: opdracht volbracht.

Medea heeft dezelfde stam *mē als in *Mētis*, de godin van 'de op grenzen gebaseerde wijsheid'. Het zit ook in *metron*, maat, in *medomai*, nadenken, genezen. In Medea vinden we dus '*behendige wijsheid, maat en innerlijke bespiegeling.*'

Ondertussen zitten velen onder jullie nu te denken aan de Medea die Euripides voor ons gecreëerd heeft: de wraakzuchtige, nietsontziende kindermoordenares, die er niet voor terugdeinst haar eigen zonen die ze met Jason kreeg te doden, omdat hij haar in de steek laat voor een interessanter huwelijk met een Griekse prinses. Deze Medea is veel jonger en speelt geen rol in dit boek van Marcolongo.

Ze beëindigt haar verhaal met Jason en Medea die koers zetten naar Iolkos daar hun rechtmatige troon op te eisen.

Een man en een vrouw die naar huis gaan om hun leven te delen.

De moed om uit te varen had van hen helden gemaakt.

De liefde was hun meta geweest, wat aankomst noch bestemming is, maar altijd een keerpunt.

In deze laffe, moderne tijd, waarin elke bevlogenheid wordt gezien als vergeefs of zelfs gevaarlijk en alles wordt meegeslept in vluchtige gebaren, vergetelijke handelingen en verwaarloosbare dingen, sporen Jason en Medea ons aan om onze blik te richten op de Griekse heldenmoed.

Een heldenmoed op maat van de mens en van zijn moed om lief te hebben.

Een heldenmoed die gelukkig zijn, - sterker nog: aspasio, vol vreugde zijn - niet alleen mogelijk, maar ook verplicht maakt.

Dat is heldenmaat. (blz.182)

Waarheid en herinnering

Door Johan Debruyne

STROOK

Tentoonstelling Musea Brugge – ‘It’s only a matter of time’

Met regelmaat probeer ik te vatten wat me zo in het werk van Stefaan De Croock (39), alias ‘Strook’, intrigeert. Waarom laten de figuren, koppen en portretten die hij met verloren geacht hout vakkundig en met liefde opbouwt, me niet los? Heeft het met het hout op zich te maken? Met wat hij initieel met de materie doet? Met al die van de schroothoop geredde restanten van deuren, ramen en wanden? Hout waarvan men af wilde. Ongewild hout. Afgeschreven, vergeten en verdoemd. Houten elementen die hem alsnog vertellen van de levens die in hun poriën en verflagen zijn opgeslagen. De talloze net nog niet vergeten, want in de materie verzonken, verhalen. De woorden, de klanken, de geuren en geheimen die ze in zich dragen en waarvoor de kunstenaar met regelmaat de boer op trekt.

Voor een tentoonstelling omtrent Wisława Szymborska, mijn favoriete Poolse dichteres en Nobelprijswinnares, was een trip naar de beroemde scheepswerven van Gdansk voor de kunstenaar een voor de hand liggende schakel in het scheidingsproces. Zonder dit uniek basismateriaal geen creatie. Zonder geschiedenis geen toekomst. Geen nieuw leven.

Is het omdat hij zogenaamd verworpen hout op zo'n verrassende en wonderlijke manier nieuw leven schenkt? Is het de eenvoud die uit zijn portretten spreekt? Zijn beeldend talent? Zijn feeling? Het ambacht - waar ik een diep respect voor koester - dat hij schijnbaar moeiteloos aan creativiteit paart?

Is het mijn melancholische ziel die bijna niets dan tederheid voelt? Ik zie hoe ze zich afwenden en tegelijk blootgeven. Met hun verweerde huid zijn ze gewapend voor een nieuw en wellicht ander, solitair, bestaan. Zit ik juist wanneer ik vermoed dat ze eenzaamheid op prijs stellen? Ik herken mezelf. Vreemd misschien voor iemand die uit een groot nest komt. Of net niet? Heb ik nood aan tegenpolen? Hun aanwezigheid maakt je stil.

Het verwondert me niet dat Strook het met klasbakken als Stephan Vanfleteren en Wannes Cappelle, van wier werk ik ook intens hou, goed kan vinden.

Hoe Vanfleteren verweerde koppen alsnog de eeuwigheid lijkt te schenken en hoe Cappelle het leven in de meest eenvoudige bewoordingen en helaas verleden wijsheden bezingt en me kippenvel bezorgde toen hij tijdens een Frans blauw uur de allereerste keer (voor mij dan toch) zijn ode aan een jonggestorven wielergod zong. Gelijkgestemde zielen.

Is het de minzame, onrustige gedrevenheid van de kunstenaar, die, terwijl hij zijn portretten tot stand brengt, op zoek gaat naar weer nieuwe artistieke uitdagingen? De derde dimensie. Het landschap. De geometrie...

Johan Debruyne,
criticus beeldende kunst
Brugge, 13 september 2021

**It's only a matter of time* (Strook) op 3
museale Brugse locaties:
Groeningemuseum, O.L.V.-kerk Museum
en Sint-Janshospitaal.

Van dinsdag tot en met zondag, telkens
van 9.30u tot 17u, nog tot 6 maart '22.

Monografie '*Strook Portraits*' (Hannibal)
www.hannibalbooks.be - www.mind-theartist.be
- www.museabrugge.be

Over de grens

Door Anna van Ro

NACHTPAARD

Image: sukhisj - Pixabay

Ongevraagd voer je me mee naar daar
Waar gedanst wordt en gevochten
Een oude wereld, waar gezang is en gevaar
Waar angst en vreugde zijn vervlochten

Waar ik oude vrienden met een kus begroet
En een paar nieuwe ook
Waar ik voor monsters op de vlucht moet
Door het vuur en door de rook

Onverwacht breng je me terug
In deze donkere werkelijkheid
Val ik verdwaasd van je rug
Mijn ogen openen in een sombere tijd

Alleen de tranen op mijn wang zijn echt
En mijn hart dat bonst van het gevecht

Zeeglas

De zee is blauw
Ze laat de verre schepen deinen
Ze blijft maar dichterblijven
Naar het strand
Onophoudelijk
Stap ik richting Zeeland

De zee is grijs
Ze bijt in het zand
Ze spreidt haar zilte schuim
De zoute koude wind in mijn gezicht
Stap ik verder, vervolg mijn route
Naar Cadzand

De zee is groen
Ze verjaagt de meeuwen
Met hoge golven
Al mijn zorgen volgen
En mijn gedachten
Nemen dezelfde vlucht
Naar de azuren lucht

De zee is alles
Ze heeft mijn dag veranderd
Met loom geweld
De scherpte weggeslepen
Niet nieuw maar mooier ronder zachter
Als matgesleten zeeglas
Ben ik niet meer wie ik was

Herfst

Het laatste restje zomer weggestornd
Vervangen door fluwelen kleuren
Bladeren, eikels en kastanjes op de grond
Paddenstoelen, grauwe parapluutjes

Zilveren nevel in mijn hoofd
Tijd van zachte warme vaagheid
Lapsang souchon, brandend hout
Wat hou ik van die geuren

Tijd om stil te zijn
Drinkend van de rode wijn
Denkend aan wat was beloofd

Mijn favoriet seizoen
Van einde en begin, de eindeloze kring
De schoonheid van de dood

Image: Sarah Richter - Pixabay

Tango

De tanda start
Haar glimlach vangt zijn blik
Hij komt haar halen

Ze volgt
Voor een keer met plezier
Geeft zich
Over
Vergeet het nu
En hier
Is alles
In zijn armen

De tanda stopt
Met spijt
Brengt hij haar terug
Naar werkelijkheid

Anna van Ro

De Leesgroep las

Door Marie-Claire Devos

DE VLUCHT – Jesús Carrasco

Afkomstig uit het dunbevolkte centraal-westelijk gelegen Extremadura heeft Jesús Carrasco in 2013 een opmerkelijk debuut gemaakt met *De Vlucht*, een hyperrealistische beschrijving van een jongen die op de vlucht slaat.

Extremadura is een van de droogste provincies in Spanje. Weggelopen van thuis verbergt de jongen zich eerst in een olijfgaard. Hij heeft zijn vlucht niet goed voorbereid en moet heel hard opboksen tegen de natuurelementen. In de verzengende hitte lijdt hij honger en dorst.

In zijn zoektocht naar eten en drinken ontdekt hij 's nachts een herder wiens proviand hij noodgedwongen probeert te stelen.

'De gedachte was ook niet bij hem opgekomen dat hij iemand om hulp zou moeten vragen, en zeker niet zo snel ... Hij had niet gedacht aan het water dat hij nodig zou hebben, of waar hij dit kon vinden. Hij had simpelweg geen reisplan gemaakt. Zijn mentale landkaart eindigde aan de grens van de olijfboomgaard ten noorden van het dorp. Daarachter lag niets.' (blz. 47).

'Tussen hen geen dankbaarheid of beloning. De wet van de vlakke' (blz. 59).

Maar de herder biedt hem wat spaarzaam eten aan, wat de jongen terughoudend accepteert. De volgende dagen communiceren ze bijna woordeloos. De ontmoeting met de oude geitenboer zal echter een grotere impact op zijn leven hebben dan hij ooit zal kunnen vermoeden.

De wijze oude man zal een episch kompas worden voor de jongen, een kind nog, die zich in een onbarmhartige wereld moet weten te verdedigen. De jeugdige kracht van de jongen versus de wijsheid van de oude man groeien uit tot een stille, unieke vriendschap. Samen doorkruisen ze het dorre landschap op zoek naar mogelijke restjes water, stuiten ze op uitgedroogde rivieren en vergeten putten. De verhouding tussen de herder en de jongen is er een van meester-leerling, die beetje bij beetje uitgroeit tot een mateloos vertrouwen. De band die hierdoor gecreëerd

wordt, zal de jongen helpen materieel te overleven, en zal de fundamentele basis vormen voor zijn verdere leven.

Op een dag stuiten ze op een soort spookdorp. Hier zal de jongen vaststellen dat het niet de demonen van zijn fantasie zijn die hem kwaad willen, maar mensen van vlees en bloed. De antagonist, in de figuur van de plaatselijke, onmenselijke en wraakzuchtige rechter, is de verpersoonlijking van het kwaad. Deze persoon is door en door slecht.

De dorpsrechter herinnert de jongen aan zijn recente verleden en de meedogenloze rol van zijn alcoholische vader. Deze twee mensen zullen de jongen noodgedwongen dwingen tot een fatale reactie. Of zoals Jesús Carrasco het zelf beschrijft *'in de keuze van de jongen om zijn vege lijf te redden, ten koste van de anderen'* (blz. 149)

'Allemaal dingen die niet pasten bij zijn nog kneedbare brein, zijn benen in de groei, zijn hypotonische spieren, zijn postuur op weg naar een grotere, hoekigere pasvorm...' (blz. 151)

'Hij begreep dat de oude man niet degene zou zijn die hem de sleutel tot de wereld van de volwassenen zou geven, de wereld waarin wreedheden met geen andere reden worden begaan dan hebzucht of wellust'.

Zal het slechte gestopt worden? Zal de jongen, opgegroeid in een sfeer van geweld, onafhankelijk kunnen oordelen over goed en kwaad? Heeft de vijand recht op een graf? En wederom is het de herder die de jongen bij al deze vragen tot moreel inzicht brengt: in de meest extreme omstandigheden leiden gevoelens van diepmenselijkheid tot de grootste triomf ...

Door de mateloze liefde en goedheid van de herder groeit er ondertussen tussen de herder en de jongen een soort tederheid, voor de jongen iets totaal onbekends, gelet op zijn voorgeschiedenis en gesuggereerd misbruik. Deze tederheid geeft de jongen steun, een baken in het loutere materiële overleven enerzijds en een mentale kracht en sterkte anderzijds, beide een krachtige basis in zijn verdere bestaan.

Stijl

Het verhaal komt traag op gang. Doordat geen namen bekend zijn, noch specifieke leeftijden, noch herkenbare plaatsen, abstraheert het verhaal al vanaf het begin. Het is niet duidelijk in welke tijdsperiode het verhaal zich afspeelt: het verleden? Het nu? De toekomst? Daardoor krijgt de roman een apocalyptisch karakter.

Het fictieve landschap, de kale droge vlakte waar elk druppeltje water ontbreekt, refereert zonder twijfel naar de geboortestreek van de schrij-

ver. In dit ruige, steriele landschap staat water symbool voor het leven, en de zon voor de dood.

'De vlucht' beschrijft de worstelingen van een alledaags leven, *the struggle for life*. Het overlevingsverhaal is universeel en zintuigelijk in kaart gebracht. Je zou het eerder een parabel kunnen noemen in plaats van een roman. Het thema medemenselijkheid is een sterk overheersend element in het boek. Het kunnen vergeven evenzo. Opvallend ook zijn de stiltes in het verhaal en de vele sacrale verwijzingen.

Jesús Carrasco vertelt het verhaal van een besloten wereld, waar de moraal net als het water is weggespoeld. Carrasco schrijft in een heldere, beeldende taal. De manier waarop hij de droogte, de uitputting neerpent, maakt dat de lezer er zelf dorst van krijgt. Hij speelt in op de zintuigen van de lezer en laat de stank tot in je neusgaten doordringen. Het dorre landschap en de ononderbroken zoektocht naar een druppel water is bijna niet te harden. Als het uiteindelijk toch begint te regenen, blijft de lezer bijna verbaasd achter. Je voelt fysiek de honger, proeft het bedorven water, het verpieterde eten, je ruikt de stank en de uitwerpselen, maar evengoed herken je de onbaatzuchtige vriendschap en loyaliteit. Je wordt kwaad om het verraad, de omkoperij, en je wordt woedend over het machtsmisbruik. Omdat de jongen instinctief alles doet wat in zijn macht ligt om te overleven, ben je als lezer geneigd om automatisch de kant van de jongen te kiezen. Gelukkig is er voldoende ruimte gelaten voor hoop.

Voor mij speelt ook de ezel een belangrijk rol in het boek. Hij is het 'werkpaard' in het verhaal, en brengt in zijn taaie bestaan - naast de vriendschap van de hond - nog enig soelaas in het leven van de jongen.

Al met al een krachtige *Bildungsroman*.

Enkele beeldende beschrijvingen

Dodelijke gassen in de kookpan van darmen.
Een vliegende schroef met het geklapwiek van zwarte veren boven de stoffige aarde. (blz. 112) - *Het treurige silhouet van de ezel* (blz. 116) - *Eeuwige sneeuw die zich als reusachtige krassen in de plooiën van het terrein had gestanst.* (blz. 153)

Beleefd

Door Bart Madou

KLIMT - BEETHOVENFRIES

Onze eerste activiteit na anderhalf jaar stilte bracht ons op 31 oktober 2021 in het Wenen van 1902, waar wij de Beethovententoonstelling in het gebouw van de Secessie bezochten, en meer bepaald aandacht hadden voor de schitterende Beethovenfries van Gustav Klimt. Alvorens de zaal (virtueel) te betreden, schonken wij aandacht aan de figuur van Gustav Klimt en de oprichting van de Secessie, dit als reactie op de zogenaamde 'Ringstrassekunst'. Wij concentreerden ons even op het Secessiegebouw ontworpen door Joseph Maria Olbrich, op het tijdschrift *Ver Sacrum* en op de eerste tentoonstellingen en de deelname van buitenlandse kunstenaars, waaronder Georges Minne en Fernand Khnopff. We stonden even stil bij Max Klingers imposante Beethovensculptuur alvorens de zaal met de Beethovenfries binnen te gaan.

Afbeelding: Gustav Klimt, Beethovenfries, 1902, O/D, het paradijs, Secession, Wenen (replica).

Behalve het aanschouwen van de geschilderde panelen, zochten wij ook naar mogelijke inspiratiebronnen voor Klimts voorstellingen en naar gelijksoortige werken van hem. Als toemaatje konden wij kennismaken met enkele *tableaux vivants*, gebaseerd op de fries, gefotografeerd door de Weense fotografe Inge Prader. De lezing werd besloten met een in Nürnberg opgenomen flashmob van Beethovens *Ode an die Freude*.

Les femmes de ma vie

Door Bart Madou

'J'aime les femmes. J'ai toujours aimé les femmes, la compagnie des femmes, le parfum des femmes.' Zo begint Patrick Poivre d'Arvor een boekje met als titel *Les femmes de ma vie*. Vandaar deze rubriek. Verwacht geen biografie, eerder een persoonlijk relaas van mijn ontmoeting en waarom deze vrouwen indruk op mij gemaakt hebben.

Ditmaal Hannah Arendt (1906-1975) en Nathalie Stuzmann (°1965).

Hannah Arendt, het tegenoverstelde van onverschilligheid

Eens stond Hannah Arendt op eenzame hoogte. Een vrouwelijke filosoof! Intussen is er heel wat veranderd, net als vrouwelijke componisten heeft men ook de vrouwelijke filosofen ontdekt, maar toegegeven, Hannah Arendt blijft een centrale en niet weg te denken positie behouden binnen de (vooral mannelijke) filosofenwereld. Wanneer heb ik haar voor het eerst ontmoet, gelezen bedoel ik dan?

Wel, ooit lanceerde Prismaboeken (in de tijd dat het gewone Prismaboekje nog 20 frank kostte – een halve euro!) een serie die 'Spectrum A5' heette. Een van de eerste nummers van die reeks (ik weet niet of men ooit ver geraakt is, ik betwijfel het) had als titel 'Geweld / macht en onmacht' en de auteur was Hannah Arendt. Dat was in 1970, het was de vertaling van *On violence* uit 1969. Sindsdien heb ik heel wat van Arendt gelezen, en toegegeven, dat was niet altijd de eenvoudigste lectuur. Nochtans heeft zij geen abstracte filosofische systemen ontwikkeld, zij bleef bij manier van spreken met beide voeten op de grond. Vaak waren haar uitspraken gedurfd en stevige stof voor overdenking, neem nu: 'Onderwijs is er niet om de wereld te verbeteren, maar om cultuur door te geven.' En dan is juist kunst, is cultuur er om die wereld te verbeteren, zou ik er spontaan aan toevoegen.

Begin dit jaar werden *Denken, Willen en Oordelen*, haar laatste drie hoofdwerken, gebundeld in één uitgave: *Het leven van de geest*. De vertaling is van twee Hannah Arendt-specialisten bij uitstek: Dirk De Schutter en Remi Peeters. Staat op mijn leeslijstje.

En voor wie kennis wil maken met deze gecompliceerde filosofe is er de eerder lichtvoetige maar vlot geschreven biografie *Hannah Arendt: Over liefde en kwaad* van Ann Heberlein.

Nathalie Stutzmann, die verrukkelijke stem

Veel begint en eindigt bij Bach. Bij mijn kennismaking met de Française Nathalie Stutzmann was dat niet anders.

Laat ik zeggen zoals het is: ik ben op slag gevallen voor haar donkere, zwoele stem (en haar verschijning moet er heus niet voor onderdoen). Ik hoorde haar voor het eerst in Bachs cantate BWV 170 '*Vergnügte Ruh, beliebte Seelenlust*', samen met *The Hanover Band* van Roy Goodman, een cd die ik bovenal koester. Haar moeder Christiane Stutzmann (!) was trouwens een gevierde sopraan.

Ik hoor het haar nog zeggen in een interview met *France Musique*: '*La voix d'alto, c'est comme un vin de Bordeaux qui est meilleur 20 ans après*'.

En een vrouw van 95 zei haar eens: 'Het belangrijkste in mijn leven is om tegen mezelf te kunnen zeggen dat dit de eerste keer is'. Bij elk optreden van Nathalie Stutzmann is dat haar motto geworden.

Nathalie Stutzmann, zangeres, alt en intussen ook dirigente (*cheffe d'orchestre*) die ook haar eigen barokensemble heeft: *Orfeo 55*. In haar recentste cd-opname, *Contralto*, is zij zowel dirigente als zangeres.

De oude eik

Ruivend,
in de wind wuivend,
trotserend, elke straal,
razend, striemend,
veel kabaal.

Schouder schokte,
eeuwigheid lokte.

Hete poolwind

hoor je het niet
onder je voeten
hoe het kraakt
jij stampte,
ik moest boeten
tot ik verkrampte
jij die mijn hart
een brok afhandig maakt.

Pathéscope

Door Els Vermeir

ROMA

Het lijkt gewaagd om in de 21ste eeuw een zwart-wit film te maken. Maar dat blijkt net de sterkte van dit epos van de Mexicaanse regisseur Alfonso Cuarón. *Roma* is een waar festijn voor het oog. Ik was al direct gecharmeerd door de originele, tegelijk eenvoudige en veelbetekenende begingeneriek. Die is een voorproefje van wat volgt: haarscherpe, uiterst esthetische beelden, waarbij haast elk shot een kunstfoto lijkt, met oog voor detail en symmetrie.

De mooie architectuur van het huis, waarin een groot deel van het verhaal zich afspeelt, draagt daar natuurlijk toe bij, en ook de muziek onderstreept vaak de gelaagdheid van de beelden. Een prachtig voorbeeld daarvan is de scène waarin de vader des huizes, de rijke dokter Antonio, bij valavond thuiskomt en zijn statige luxewagen – duidelijk symbool voor zowel maatschappelijke status als mannelijke suprematie – de veel te nauwe binnenkoer inrijdt.

Ook die wagen blijkt - net als het huis - een centrale rol te spelen in het verhaal. Even ergerde ik me aan het vermeende seksisme, wanneer het cliché van 'vrouwen kunnen niet met de auto rijden' opduikt. Maar later blijkt dit een element te zijn dat mee de evolutie (of revolutie) van de personages onderstreept.

Het eigenlijke verhaal komt zeer traag op gang - je vraagt je zelfs even af of er überhaupt een verhaal komt - en dat maakt de film tot een opdracht voor de kijker: het is geen vrijblijvende ontspanning, je moet zelf een inspanning leveren om beloond te worden en de echte schoonheid te ontdekken.

Centraal staat het leven van Cleo, inwonende dienstmeid bij een Mexicaanse familie in de jaren 1970-1971, en bij uitbreiding dat van Sofia, de vrouw des huizes. De aanvankelijke traagheid van de film lijkt een symbool voor de sleur van de dagelijkse routine waarin Cleo vastzit. Er lijkt op dat moment ook een groot contrast te zijn tussen Cleo en de verwendende doktersvrouw. Maar de film stevent voelbaar af op een dramatisch hoogtepunt, en tegelijkertijd ontdek je meer en meer gelijkenissen tussen beide vrouwen. Die verbondenheid wordt onderlijnd door de uitspraak van Sofia: 'We zijn alleen. Wat ze ook zeggen, wij vrouwen zijn altijd alleen'.

Uiteindelijk volgt dan de ommekeer, een soort catharsis voor beide vrouwen, die hen nog dichter bij elkaar brengt. De ommezwaai wordt mee geïllustreerd door de herverdeling van de kinderkamers: voortaan wordt alles anders. Of dat ook zo zal zijn voor Cleo, blijft een open vraag, al suggereert de hoge trap die ze beklimt misschien de hoop om hogerop te raken (of is het net de onbereikbaarheid van die droom?)

Behalve een visueel festijn is *Roma* vooral een ode aan alle (sterke) vrouwen, die ondanks vele tegenslagen blijven doorgaan. Meteen is het ook een aanklacht tegen machisme en onrecht tegen vrouwen. Misschien wordt de film daarom over enkele decennia wel beschouwd als een typisch product van deze MeToo-tijden. Typisch, maar tegelijkertijd heel uniek en uitzonderlijk mooi.

Je vindt *Roma* (niet te verwarren met de gelijknamige klassieker van Federico Fellini) op Netflix en in de bibliotheek. De film van 2018 won onder meer een Gouden Leeuw op het filmfestival van Venetië en een Golden Globe voor beste film, beste niet-Engelstalige film, beste regie en beste camerawerk. Voor dat laatste verdient hij er wat mij betreft twee!

Dante Andante

Door Els Vermeir

EEN ERVAREN GIDS

2021. Op 14 september was het 700 jaar geleden dat Dante Alighieri overleed. Voor mijn laatste artikel in deze jubileumreeks zat ik oorspronkelijk in twijfel: zou ik jullie nog eens meenemen naar de Goddelijke Komedie om te kijken wat Dante daar zoal over Vlaanderen te vertellen heeft? Of kon ik beter zijn *De Monarchia* lezen en jullie vertellen hoe hij de scheiding tussen kerk en staat precies zag?

In het besef dat het sowieso onmogelijk is, Dantes leven en werk volledig in enkele artikels te vatten, besloot ik liever op zoek te gaan naar zijn nalatenschap. Al is dat evenzeer onbegonnen werk...

Dante werd al snel na zijn dood erkend als een van literaire grootheden van Italië of zelfs van de wereld. Een van zijn eerste grote fans was Giovanni Boccaccio – beter bekend om zijn *Decamerone* – die in zijn *Trattatello in laude di Dante* een aantal verhalen en gedichten over Dante verzamelde in een pseudo-biografisch werk.

Hij werd gevolgd door de historicus-humanist Leonardo Bruni (of Leonardo Aretino, van Arezzo dus), die in zijn *Le vite di Dante e del Petrarca* oordeelt dat Boccaccio het leven van Dante niet ernstig genoeg nam:

'...che le gravi e sustanzievole parti della vita di Dante lascia in dietro, e trapassa con silenzio, ricordando le cose leggieri, e tacendo le gravi.'

(...de ernstige en essentiële delen van Dantes leven worden achterwege gelaten, hij gaat er in stilte aan voorbij, terwijl hij de luchtige dingen herinnert en de ernstige verzwijgt.)

Daarom neemt hij zich het volgende voor:

'Io dunque mi posi in cuore per mio spasso scriver di nuovo la vita di Dante con maggior notizia delle cose stimabili: ne questo faccio per derogare al Boccaccio; ma perché lo scriver mio sia quasi un supplimento allo scriver di lui;'

(Ik heb me dus voorgenomen om Dantes leven opnieuw te schrijven, met meer informatie over de waardevolle dingen: ik doe dit niet om af te wijken van Boccaccio, maar opdat mijn schrijven een soort aanvulling zou zijn op het zijne.)

Met de komst van de boekdrukkunst wordt Dantes werk sneller verspreid en vormt het een bron van inspiratie voor talloze kunstenaars, waaronder heel wat schilders en beeldhouwers. Denken we maar aan Botticelli, wiens voorstelling van Dante wellicht een van de meeste bekende is. Hij maakte daarnaast een honderdtal tekeningen voor uitgaven van de *Divina Commedia*.

Daarna raakte Dante wat in de vergetelheid, maar met het 19de -eeuwse *Risorgimento* werd hij onder het stof vandaan gehaald om de boodschap van nationale eenheid in Italië kracht bij te zetten.

Uit die tijd dateert ook Eugène Delacroix' imposante schilderij *Dante et Virgile aux Enfers*, dat voor zover ik weet nog steeds in het Louvre hangt.

Ook de gravures van Gustave Doré, waarvan zeker de sombere, vaak angstaanjagende scènes uit het *Inferno* tot ons collectief geheugen behoren, stammen uit die periode.

Minder gekend wellicht zijn de 100 aquarellen die Dalí schilderde voor een nieuwe uitgave van de *Divina Commedia* naar aanleiding van de 700ste verjaardag van Dantes geboorte.

Intussen was er een nieuw medium opgedoken. De eerste door Dante geïnspireerde film, *Inferno*, dateert al van 1911. Milano Films maakt deze ter gelegenheid van de 50ste verjaardag van het eengemaakte Italië. De film bevat enkele revolutionaire beelden voor die tijd: de Franse troubadour Bertran de Born die zijn eigen hoofd in de hand houdt, of Judas die tot zijn middel in de mond van Lucifer zit. In 1965 volgt een succesvolle tv-serie, *Vita di Dante*, en zo zullen er nog vele volgen.

Van de film is het een kleine stap naar het theater. Carmelo Bene wordt geprezen om de diepgang van zijn *'Lectura Dantis'*, een lezing die hij houdt op de 1ste herdenking van het bloedbad in het treinstation van Bologna op 2 augustus 1980 (een terroristische bomaanslag van de neofascistische NAR doodde toen 85 mensen). De woorden van Italië's meest geliefde dichter moesten helpen de wonden van dit drama te helen.

Heel wat lichtvoetiger is de theatershow *'Tutto Dante'* waarmee de bekende komiek en acteur Roberto Benigni tussen 2006 en 2013 volle zalen lokte. Voor wie Italiaans kent, loont het zeker de moeite om daar een stukje van te bekijken op YouTube.

En de lijst met Dante-invloeden loopt nog eindeloos door... Wat dacht je bv. van de Disney-parodie *Mickey's Inferno (L'inferno di Topolino)* uit 1949, geschreven door Guido Martina en getekend door Angelo Bioletto. Of van de manga's van de Japanse auteurs Go Nagai (*Demon Lord Dante*), Masami Kurumada of Eiichiro Oda?

En daarmee zijn we terug bij de (populaire) literatuur. Italië heeft zijn Giulio Leoni, ook bij ons bekend met *I delitti del mosaico*, in het Engels vertaald als *The Mosaic Crimes*. En Amerika heeft natuurlijk zijn – vaak verguisde maar desondanks zeer succesvolle – Dan Brown, met zijn Robert Langdon-serie, waarvan het vierde deel *Inferno* heet.

Voor de fantasy-liefhebbers voeg ik er nog de Italiaanse auteur Livio Gambarini aan toe, met zijn *Eternal War*. Wat dan weer in de richting gaat van videogames, zoals bv. *Devil May Cry*.

Wie de smaak van Dante helemaal te pakken heeft, en niet alleen culturele interesse heeft, maar ook sportief aangelegd is, kan in Italië – zodra corona dat toelaat – de Cammino di Dante volgen, een wandelroute van 395 km tussen Ravenna en Firenze, vol bezienswaardigheden en evenementen met een link naar Dante (meer info op www.camminodante.com).

Maar afsluiten wil ik met wat ik het de origineelste en leukste ontdekking vond op mijn zoektocht, met name dit kinderliedje, waar ook een tekenfilm bij hoort, en dat door lagereschoolkinderen uit Italië in toneeltjes en dergelijke vol enthousiasme wordt gezongen. Het illustreert hoezeer de Italianen tot op de dag van vandaag verknocht zijn aan hun 'sommo poeta'! Ga zeker eens kijken op YouTube:

Una commedia divina (van Arianna Caldarella & Corrado Neri)

L'ho vista quella volta, ed era venerdì,

Per me fu primo amore

Per lei così così

Poi un giorno mi ha salutato,

E il nostro caro Dante rimase fulminato!

Questa è la verità! Io sono un gran poeta

Però se penso a lei, divento analfabeta

Non trovo le parole, non è più roba mia!

Respira, caro Dante, ritorna sulla via!

Beatrice, io ti loderò, con tanta poesia di te io parlerò,

Il sogno che vivrei, la musa che vorrei fin quando scriverò.

*Notte e di, tu stai sempre lì,
Su quella scrivania con tanta fantasia
Racconto di Minosse che ha sempre tanta tosse,
Di Ciacco il Golosone, di Puccio il ladrone,
Ma poi chi, farebbe più così,
Scalare le montagne per un amore grande,
Sognare il paradiso, vederlo nel suo viso
Beatrice trepidante fa l'occholino a Dante.
(...)*

Ik zag haar die keer, het was op een vrijdag,
Voor mij was het liefde op het eerste zicht
Voor haar was het maar zozo
Op een dag zei ze me gedag,
En onze lieve Dante stond aan de grond genageld!
Dat is de waarheid. Ik ben een groot dichter,
Maar als ik aan haar denk, word ik analfabeet.
Ik kan de woorden niet meer vinden, 't is niks meer voor mij.
Haal eens diep adem, lieve Dante, en vind de weg terug.
Beatrice, ik zal je loven. Ik zal met zoveel poëzie over je spreken,
De droom die ik wil beleven, de muze die ik zou willen tot ik weer kan schrijven.
Dag en nacht, je bent er altijd,
Op mijn schrijftafel met zoveel verbeelding:
Een verhaal over Minos die altijd zo'n hoest heeft,
over Ciacco de Gulzigaard, over Puccio de Dief,
Maar wie anders zou dit doen,
De bergen beklimmen voor een grote liefde,
Dromen van de hemel, haar in de ogen kijken.
De opgewonden Beatrice knipoogt naar Dante.

Bronnen:

10, 100, 1000 volte Dante: da Sommo Poeta a icona della cultura popolare, door
Federico Galdi, 2015 (op www.staynerd.com/dante-cultura-popolare)
Wikipedia, YouTube, www.goodreads.com

Gelezen en goedgekeurd

Door Bart Madou

DE EEUWIGE BIJSMAAK VAN IETS WAARDELOOS

Het achtste leven door Nino Haratischwili... Wie -wili (of -vili) als suffix hoort, weet: dit is Georgië, en inderdaad, Nino Haratischwili (ნინო ხარატიშვილი) is een jonge Georgische schrijfster (°1983) die ook in het Duits schrijft, o.m. de prachtige en lijvige roman *Das Achte Leben (für Brilka)*.

Plaats dit werk maar in de galerij van de grote generatieromans zoals *De Buddenbrooks*, *Honderd jaar eenzaamheid* of *The Forsyte saga*.

'Dit lees je ademloos uit' staat er bovenaan de kaft, geciteerd door de Volkskrant; maar het is vooral meeslepend, om een ander cliché te gebruiken. Want inderdaad, je kan nauwelijks ophouden met lezen.

De hoofdpersoon is tegelijk de ik-persoon: Nitsa Jasji, geboren in 1973. Zij vertelt het verhaal van haar familie, vanaf haar betovergrootvader, een chocoladefabrikant, aan haar nichtje Brilka Jasji, geboren in 1993, de dochter van haar overleden zus Daria. Pas op het einde kom je te weten waarom ze haar verhaal zo hardnekkig wil vertellen. Haratischwili doet dit door acht personen, acht familiele-

den, centraal te stellen in evenzoveel hoofdstukken. Acht levens dus, maar eigenlijk zijn het er maar zeven, want het laatste leven, dat van Brilka, bestaat slechts uit één lege bladzijde.

We krijgen niet alleen een psychologisch zeer gevat beeld van de verschillende familieleden en hun vrienden en kennissen, maar in de roman passeert ook de Georgische geschiedenis van de 20ste eeuw de revue. Niet zozeer de grote momenten, maar eerder de kleine en netelige kantjes van deze geschiedenis, door de levensloop van de personages te volgen. Meest tot de verbeelding sprekend is wellicht het curriculum van haar grootvader langs vaders kant, Kostja Jasji (1921) en haar oudtante Kitty (1924), de zus van Kostja. Kostja slaagt erin een hoge positie binnen het Sovjet-establishment te verwerven en slaagt er zo in zijn familie (maar ook mensen rondom hem) het leven zuur, ja onmogelijk te maken, maar hen ook soms te redden uit hachelijke posities. Tot het einde van zijn leven blijft hij een communistische hardliner die onvoorwaardelijk de zijde van Stalin kiest - in het boek wordt Stalin de generalissimus genoemd - en later de zijde van de andere heersers van het Kremlin, behalve van Gorbatsjov, die hij maar een mislukking vindt.

Haratischwili weet traag maar gestadig de spanning op te bouwen. Doordat het aantal personages heel beperkt is en hun (korte) namen zeer uitspreekbaar, dus onmiddellijk te onthouden zijn, kan je vlot meevolgen. Achteraan staat trouwens een stamboom getekend waar de onderlinge relaties fijntjes uitgetekend zijn. Wat dat aspect betreft, is de roman een *anti-Oorlog en Vrede* met zijn honderden voor ons onuitspreekbare namen zowat het tegendeel.

Wat mij ook opviel: er zijn een aantal frappante afwezigen in het boek, namelijk nogal wat vaders, die eventjes verschijnen als spermadonoren voor de moeders, maar over wie in de rest van het boek niet meer gesproken wordt. Elk individu van de acht levens heeft zijn eigen boeiende geschiedenis, maar dat geldt ook voor enkele randfiguren, zoals de leden van de familie Eristavi, waarvan de nakomelingen telkens in (nauw) contact komen met de Jatsji's, eigenlijk door een samenloop van niet altijd overtuigende toevalligheden. Romantechnisch heeft dat zijn voordeel: door de acteurs van het drama te beperken, wordt de lezer niet overladen met nog eens andere namen. Al lijken die 'toevalligheden' soms bij het haar getrokken, mij stoorden ze in elk geval niet. Als er al iets was wat mij wrevelig maakte, dan was het wel heel dat gedoe met de chocolade (een recept van de

betovergrootvader, steeds doorgegeven aan een van de kinderen), die gebruikers ervan kortstondig gelukkig maakt, maar waar er een vloek op zou rusten. Die chocolade vormt een rode draad die telkens als een deus ex machina tevoorschijn komt; niet erg geloofwaardig. Dat de grootmoeder praat met de geesten van de doden is dan nog beter te aanvaarden, als een stuk merkwaardige familiemythologie.

En natuurlijk, een roman van dergelijke omvang, die quasi een eeuw overspant, bevat ook alle voorvallen en (actuele) thema's die je je maar kunt indenken: moord, zelfmoord, verkrachting, homofobie, pedofilie, gedwongen abortus enz.

Het verhaal laat je ook met ongemakkelijke vragen achter, zo bijvoorbeeld: wat te verkiezen: leven onder een voortdurende deprimerende terreur (de Sovjetunie) en schrik dat je om de pietluttigste zaken in ongenade kan vallen, of je dagen doorbrengen in een land, 'verlost' van tirannie, waar anarchie en willekeur de boventoon voeren en waar nationalistische partijen elkaar op leven en dood te lijf gaan, met als gevolg zwarte armoede en honger?

Wat mij ook vergenoegd heeft, zijn de talrijke, heel korte, vaak subtiele uitstapjes naar de wereld van 'onze' realiteit. Behalve de politieke zwaargewichten als Lenin, Trotsky, de generalissimus (Stalin wordt nergens bij naam vernoemd) verschijnen op het toneel nog Chroetsjov, Brezjnef, Gorbatsjov, Jeltsin en wie kent die sympathieke Sjevarnadze nog, een rasechte Georgiër? Ook word je af en toe herinnerd aan een ramp als Tsernobyf, of het (lang verzwegen) ongeval met een atoomduikboot of met het bestaan van ene Elvis Presley of de Beatles. Ik moest vaak aan dat geweldige boek van Annie Ernaux denken, *Les années*, waarin je als (bevoorrechte?) soixante-huitard ook zoveel herkent.

Conclusie: als je het achtste leven van Nino Haratischwili wil lezen, ga je maar van een iets spijt hebben, namelijk dat het uit is.

Om het wat in een olympische sfeer te plaatsen, zou ik – als ik de dikke turven die ik de voorbije jaren las, bekijk - *Het achtste leven* van Nino Haratischwili (1272 blz.) de bronzen medaille willen geven. Het goud schenk ik aan *Jozef en zijn broers* van Thomas Mann (1344 blz.) en zilver gaat dan naar *De Jacobsboeken* van de Poolse Olga Tokarczuk (920 blz.).

Nino Haratischwili, *Het achtste leven (voor Brilka)*, Atlas contact, 2019, 1273 blz.

LIEFDE ZOU EEN SOORT GELUKZALIGE WAANZIN ZIJN.

'Worden mensen altijd verliefd op iets wat buiten hun bereik ligt?' (Carol, blz. 112)

In zijn geweldige biografie over Susan Sontag vertelt Benjamin Moser hoe Sontag rillingen kreeg bij het lezen van de 'lesbische' roman *The Price of Salt* van Claire Morgan, die ze van haar zus Judith cadeau gekregen had.

Deze roman verscheen in 1952, een tijd die bijlange nog niet rijp was om begrip op te brengen voor homofiele relaties, in dit geval voor een lesbische relatie. Maar bij en na het lezen van deze roman van Claire Morgan, of Patricia Highsmith dus, klinkt het woord lesbisch haast kil en technisch, terwijl het over de warme liefde gaat die twee vrouwen voor elkaar koesteren. Therese Belivet en Carol Aird heten ze, de ene pas twintig jaar jong met een tijdelijke slecht betaalde job, de andere eenendertig jaar, ook jong dus, maar van rijkere komaf.

Hun ontmoeting in een warenhuis, waar Therese rond de kerstperiode werkte, is gebaseerd op een echte ontmoeting die de schrijfster had toen ook zij een tijdlang werkzaam was op de speelgoedafdeling van een warenhuis. Ze zette zich na die ontmoeting – waarbij het gebeven is – aan het schrijven en zie, in een mum van tijd brouwde zij een heerlijk verhaal rond de twee vrouwelijke hoofdfiguren. En het verhaal is echt mooi, zonder (veel) franjes, zo spontaan, zo subtiel.

De vertelling bevat de nodige intriges: Richard is hopeloos verliefd op Therese (Terry), maar dit is niet wederzijds, Carol is aan het scheiden van Harge, zij hebben een minderjarige dochter Rindy. Carol had/heeft bovendien een niet echt expliciete relatie met een vriendin Abby. Therese is bevriend met een oudere verkoopster, Mrs. Robichek, van wie je je afvraagt wat zij komt doen in de roman, maar je neemt haar er graag bij.

En dan lees je in het begin van het boek een passage als deze: 'Wat ze voor Carol voelde, zou bijna liefde kunnen zijn, behalve dat Carol een vrouw was. Het was niet helemaal waanzin, maar het was zonder meer gelukzalig. Een dwaas woord, maar hoe zou ze mogelijkterwijs gelukkiger kunnen zijn dan ze nu was en al sinds

donderdag was?'. Een zin die de essentie van het verhaal samenvat, alleen dat die 'bijna liefde' ontpopt tot een hartstochtelijke, door niets of niemand te stelpen liefde. Deze roman is zacht en teder geschreven, al komen er ook wrange en deprimerende fragmenten in voor. Maar steeds is daar het vangnet van minstens een liefde. En dan lees je soms, heel terloops, zinnen als: 'Therese nam een slokje uit Carols halflege koffiekopje dat op de keukentafel stond, dronk van de plaats waar de lippenstift zat.' Hoe kitscherig, hoe puberaal, maar juist omwille van die terloopsheid deert het niet, het is van een verfrissende eenvoud.

Heel de roman kan je zelfs lezen als een verkwikkend interludium tegen de ver verwijderde achtergrond van een gevoelloze en kille (mannen)wereld.

De roman mag dan wel op een (gesuggereerd) happy end eindigen, als je met wat voorafging rekening houdt, dan ben je dat niet meer zo zeker. Wat als je als (achtergelaten) lezer het verhaal naar een mogelijke toekomst extrapoleert? Rindy, de dochter van Carol wordt in een vechtscheiding ingezet als pasmunt, maar wat als die dochter ouder wordt? Dan kiest ze gegarandeerd (ook) voor haar moeder.

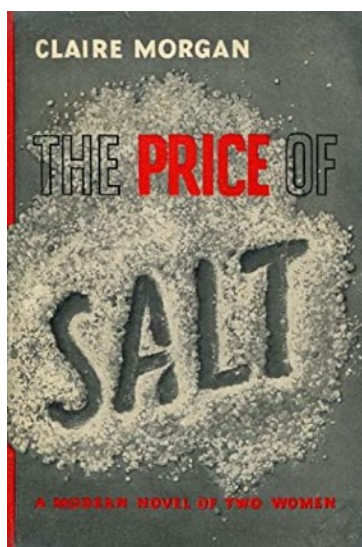
Ik zie Carol en Therese ook naar Europa komen, ik zie hen samen de kastelen van de Loire bezoeken, ik zie hen in hetzelfde bed overnachten in het zwoele Parijs.

Vive l'amour!

Highsmith publiceerde deze, haar tweede, roman onder het pseudoniem Claire Morgan en met een andere titel: *The Price of Salt*. Geen idee waar dat zout vandaan komt, tenzij van de tranen van Therese als ze beseft – of dat tenminste vermoedt – dat Carol niet voor haar maar voor Rindy kiest.

Volgens de Nederlandse schrijver Herman Koch zijn de boeken van Highsmith stuk voor stuk verontrustend. Ja, inderdaad, ook Carol in zekere zin, maar ook weemoedig, heel zeker.

Patricia Highsmith, *Carol*, Lebowski Publishers Amsterdam, 2015, 320 blz.

DE BEKEERLINGE VAN STEFAN HERTMANS

Parijs. Een warme septemberavond 2021. Stefan Hertmans en zijn echtgenote zijn eregast in de Fondation Biermans-Lapôtre, het huis van Belgische en Luxemburgse studenten aan de Cité Internationale Universitaire. Acteur-regisseur Didier Flamand leest passages voor, in het Frans, uit het pas vertaalde werk. Hertmans' boek verscheen eind 2016. Celliste Silvia Lenzi ondersteunt en begeleidt de voorlezing. In de taal van Molière, de vertaling is van Isabelle Rosselin-Bobulesco, luidt de titel *Le coeur converti*. Daarbij denk ik eerder aan een liefdesverhaal dan aan een religieuze bekering, zoals de Nederlandse boektitel mij suggereert.

Roadnovel

In de Thalys naar Parijs las ik de laatste bladzijden van het boek. Het is de geschiedenis van het christelijke meisje Vigdis Adelaïs uit Rouen, stammend uit een voornaam Noormannengeslacht, dat verliefd wordt op de, in christelijke ogen, verkeerde jongen. David is joods. Ze moeten vluchten, weg van haar ouders; weg van plaatsen waar onverdraagzaamheid langs christelijke zijde het levensgevaarlijk voor hen maakt. In Narbonne, waar Davids ouders wonen, is er overleg over haar officiële bekering. De Yeshiva, haar toekomstige schoonmoeder en de vrouwen in het huis zijn haar daarbij een grote hulp. Het joods doopritueel wordt filmisch beschreven. We kijken ook in de ziel van het meisje, voor zover dit mogelijk is. Deze passage en die daaropvolgend over haar huwelijk zijn subliem; de lezer is een genodigde. Het is een rustpunt in een hectische levenstocht. Wanneer later haar beide kinderen worden gestolen, gaat ze ook die achterna in een waanzinnige tocht. 'Het is een echte roadmovie, maar dan in boekvorm,' zeg ik tijdens de receptie na de voorlezing tegen de auteur. 'Een roadnovel,' verbetert hij me.

Realiteit versus verbeelding

Stefan Hertmans baseert zich op historische feiten waarvan de wortels liggen in een dorpje van de Provence rond 1100. Het is het dorpje waar hij al jaren verblijft. Verder onderzoek dringt zich op. Hij reist lijfelijk en imaginair in de voetsporen van de proseliete, de nieuwkomer in het joodse geloof.

Haar levenstocht en de speurtocht van de auteur door Frankrijk noden me er een landkaart bij te nemen. Beider reis is grensoverschrijdend, zelfs tot in Egypte. Tijdens haar levenstocht krijgt ze de joodse naam Hamoutal; in Egypte wordt het Galana, de Blauwogige. Op sommige momenten lijkt de auteur de fysieke behoefte te hebben Hamoutal te zien, te horen, aan te raken. Plaats en de spagaat van de tijd maken een zintuiglijke ontmoeting onmogelijk. Dan neemt de verbeelding van de schrijver het over en is niets meer onmogelijk. Het imaginaire vervangt het reële.

Een poëtisch-literair bankje

Soms moet je naar adem happen om hun tocht te kunnen volgen. Het is een zegen dat de auteur de lezer geregeld door zijn prachtige poëtische beschrijvingen van de omgeving even rust gunt. Een literair bankje waarop je even tot adem kan komen om je dan weer in het zwervend bestaan te gooien, eerst van de geliefden, daarna van Hamoutal alleen. Tussen de ingrijpende gebeurtenissen in het leven van de protagonisten in passeert een waaier aan Joodse gebruiken en het tragische lot van Joden de revue. De tocht van de auteur zelf is beter bij te benen want die gedrevenheid komt me heel bekend voor. Ik reis al jaren in Joodse voetsporen. In De bekeerlinge is de lezer zijn compagnon de route.

De schat van Monieux

De achtergrond van politieke situaties, heersers, kruistochten en pogroms waartegen het verhaal zich afspeelt, is historisch gefundeerd en zal de auteur heel wat speurwerk hebben gekost. Hij baseert zich o.a. op geschriften, eind negentiende eeuw ontdekt in een synagoge in Caïro. Niettegenstaande de laatste bladzijden verwijzen naar theorieën omtrent het bestaan van de vrouw is, door de kracht van de verbeelding, De Bekeerlinge geen historische roman.

Hertmans maakt op het eind een reis die Hamoutal nooit heeft gemaakt. Naar Cambridge nl. waar hij de collectie manuscripten, meegebracht uit Caïro, raadpleegt. Daarbij hoort de aanbevelingsbrief die rabbijn Obadiah destijds in Monieux

schreef voor Hamoutal. Een brief die ze op haar lichaam heeft gedragen. De schrijver raakt de rand aan van het document dat de proseliete op haar lichaam heeft gedragen. Dichter bij haar komen is onmogelijk. Of toch? Het einde baart nog een verrassing, waarvan Stefan Hertmans getuigt dat hij 'moet gaan zitten om te bekomen' en dat deze recensie weigert te verklappen.

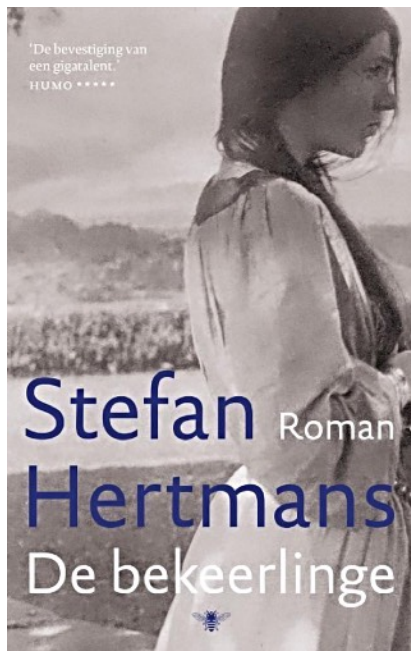
De Bekeerlinge achterna

Wanneer ik de auteur in Parijs, tussen zalmtoastje en snackje geitenkaas, vraag welke bestemming ik best uitkies om in te pikken op Hamoutals route antwoordt hij zonder aarzelen: 'Narbonne'.

Dus zal ik Stefans Hertmans' raad volgen en zuidwaarts trekken. Een zwerfkat wordt trekvogel.

De Bekeerlinge in de Opera

De Belgische componist Wim Henderickx liet zich inspireren door de universele thema's in het boek en creëerde de opera *De Bekeerlinge*. Libretto is van Krystian Lada. Identiteit, onmogelijke liefde, geloof en menselijke kracht, ingrediënten voor een boeiend muzikaal drama. Vanaf 10 mei in Opera Antwerpen en vanaf 27 mei in Opera Gent. www.operaballet.be

De Bekeerlinge, Stefan Hertmans, De Bezige Bij, 320 bladzijden. ISBN: 9789403151717. Prijs: €21,99

Le cœur converti, Stefan Hertmans, Gallimard ISBN 9782072873652 Prijs: €9,50

Buitenbeentjes

Door Jean-Paul Van Der Poorten

UT PICTURA POESIS, UT MUSICA POESIS

Herdenking 100STE geboortedag Firmin van der Poorten

Firmin van der Poorten. Foto: Paul van den Abeele.

Ter gelegenheid van de herdenking van de 100ste geboortedag van Firmin van der Poorten wordt van 12 maart tot en met 10 april 2022 in zijn geboortestad Aalst, in samenwerking met de Stad Aalst, het poëzie- en kunstevenement *Ut pictura poesis, ut musica poesis* gerealiseerd. De titel verwijst naar de wisselwerking, de raakpunten en de band tussen poëzie, beeldende kunst en muziek.

Firmin van der Poorten schreef poëzie, novellen, aforismen en luisterspelen. Hij was gedurende circa dertig jaar de bezieler en drijvende kracht van het literair tijdschrift *Nieuwe Stemmen* (1944-1978) dat werd opgericht in de schoot van het Sint-Jozefscollege te Aalst. Het is geen toeval geweest dat dit college de wortelgrond is geweest van *Nieuwe Stemmen*. Deze onderwijsinstelling heeft altijd een grote roep gehad. Leraren (als de jezùieten Stracke, Flerackers en Van Iseghem) hebben een belangrijke rol gespeeld bij de verdieping van het geloofsleven en de zedelijke verheffing van het Vlaamse volk. Bekende figuren (o.a. Adolf Daens en Romain Moyersoen) hebben er middelbaar onderwijs genoten. Dr. Albert van den Daele s.j. was er retoricaleraar toen hij het tijdschrift in december 1944 oprichtte. Aanvankelijk werd het blad als een algemeen cultureel tijdschrift opgevat en had

het tot doel de jeugd ertoe aan te zetten de maatschappij in een nieuwe geest om te vormen en opbouwend werk te verrichten. Het tijdschrift stoelde op een katholieke ethiek en wilde godsdienstige, sociale en culturele onderwerpen aansnijden. De stichter-hoofdredacteur wou een dam opwerpen tegen de nefaste geest van die tijd.

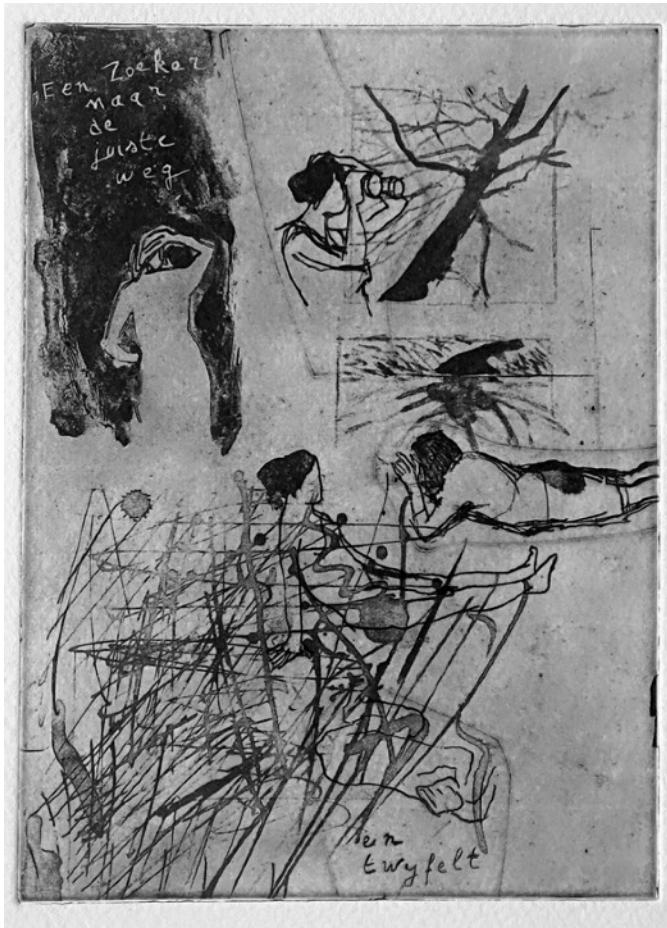
Nieuwe Stemmen, 14de jaargang, nummer 1-2, oktober-november 1957. Omslagillustratie: Jan Gezel.

Een plejade kunstenaars en musici heeft zich door het elan van het woord laten leiden. Gedichten van Firmin van der Poorten werden voor dit eeuwfeest verbeeld of getoonzet door onder meer Willy Bosschem, Achiel Pauwels, Etienne Bauwens, Raf Coorevits, André Roelant, Kristiaan Van Ingelgem, Karel Kieckens, Barbara Verstraete, Rika Van Dycke, Philippe Sorgeloos, Walter Brems, Irmine Remue, Linde Fobe, Peter Thomas, Hubert Minnebo, Paul De Ryck, Magali De Vlaeminck, Luk Dufloy, Els Vos, Marijke Van der Elst, François Deshommes, Gerrit Baten en Carlos Michiels.

Zij vertalen en interpreteren niet alleen het poëtische woordbeeld, maar visualiseren en verklanken ook het innerlijk van de dichter. Een voorbeeld hiervan is:

*Een eeuwig zoeker is de mens,
een zoeker naar de juiste weg
een pelgrim die niet weet
welke weg hij kiezen moet
en eens op weg onzeker is
en twijfelt of hij goed gekozen heeft.*

*Een eeuwig zoeker is de mens,
een pelgrim op een eenzame weg.*

*Rika Van Dycke, Een eeuwig zoeker is de mens,
polymeer op chine collé, 18 x 13 cm, 2021.*

EEN EEUWIG ZOEKER IS DE MENS

Gedicht FIRMIN VAN DER POORTEN Muziek PHILIPPE SORGELOOS

EEN EEUWIG ZOEKER IS DE MENS, EEN EEUWIG ZOEKER MAAR DE JUISTE WEG.

EEN PELGRIM DIE NIET WEEST WELKE WEG HIJ KIEZEN MOET EN EENS OP WEG ONZEKER IS EN

TWIJFELT OF HIJ GOED GEKOZEN HEEFT! EEN EEUWIG ZOEKER IS DE MENS,

EEN PELGRIM OP EEN EENZAME WEG!

Philippe Sorgeloos, Een eeuwig zoeker is de mens, compositie, 2012.

In *Het handschrift van de lente* geven de grafici André Berner, Danny Bloes, Jos Bolle, André Bruylant, Ronald Ergo, Erwin Oosterbosch, Geert Opsomer, Jef Seynaeve en Guy Van Assche bovendien een eigen interpretatie van gedichten van Van der Poorten met de lente als metafoor.

Het erbetoon en de opening van de huldetentoonstelling met belichting van het werk van Van der Poorten en uitvoering van getoonzette gedichten door Kristiaan Van Ingelgem, Philippe Sorgeloos en Peter Thomas hebben plaats op zaterdag 12 maart 2022 om 15 uur in de Feestzaal van het Stadhuis. Daar zal vanaf 14.30 uur de huldepublicatie die te dezer gelegenheid verschijnt, kunnen afgehaald worden.

Hierin wordt de poëzie van Firmin van der Poorten belicht door prof. em. Piet Thomas. Om 15 uur houdt burgemeester Christoph D’Haese de openingstoespraak. Schepen van cultuur Jean-Jacques De Gucht leest het gedicht *De eeuwige stad*. Schepen van bibliotheek en erfgoed Karim Van Overmeire opent de huldententoonstelling. De door voormelde componisten getoonzette gedichten worden uitgevoerd door henzelf alsook door Paul De Wilde (cello), Elisabeth Hermans (sopraan), Philippe Souvague (bariton) en Filip Van Keer (marimba). Choreografe Ilona Ingels danst het getoonzette gedicht *Schilderij. The Ghent District Highlanders* (doedelzakspelers) zullen de genodigden na de voorstelling begeleiden naar het Stedelijk Museum waar de huldententoonstelling plaatsheeft. Deze zal een overzicht geven van de bundels, kunstuitgaven en bibliotheek edities die tussen 1944 en vandaag rond het werk van Van der Poorten zijn verschenen, het tijdschrift *Nieuwe Stemmen* belichten alsook de andere tijdschriften waaraan hij heeft meegewerkt, en dagboeken, kaftontwerpen, literaire correspondentie, manuscripten, partituren en werk bevatten van Vlaamse beeldende kunstenaars en musici, geïnspireerd op gedichten uit zijn oeuvre.

Op de literair-muzikale avond *Zodat zijn woorden nooit verloren gaan* in Utopia (zaterdag 9 april 2022 om 20 uur, zaal de Geuzen) zal Hendrik Strypens het tijdschrift *Nieuwe Stemmen* onder de aandacht brengen en zullen gedichten van Van der Poorten worden gelezen over Aalst alsook gedichten van medewerkers van *Nieuwe Stemmen* (Gery Helderenberg, Marcel Pira, Piet Thomas en Rudolf van de Perre) en van stads- en tijdgenoten van de herdachte auteur (Wouter De Bruyne, Magali De Vlaeminck, Jan D’Haese, Aleidis Dierick en Frans Fransaer). Thomas Van Geem, achterkleinkind van de dichter, preludeert. Academiedirecteur Peter Thomas, die samen met Philippe Sorgeloos (piano) en Paul De Wilde (cello) voor de muzikale omlijsting zorgt, houdt de slottoespraak. De avond heeft plaats m.m.v. de Academie voor Podiumkunsten Aalst.

Hieraan voorafgaand heeft op zondag 6 maart 2022 om 11 uur in de Sint-Annakerk van Aalst de voorstelling plaats van *Je zingt me*. In deze Kunstmis, die in het teken staat van het poëtisch werk van Firmin van der Poorten en van 10 jaar magazine *Geroepen*, komen de thema’s liefde en geluk, het licht en de verwondering, de klank van de stilte en de schoonheid waarvan hij droomde aan bod. Als ouverture wordt het titelgedicht *Je zingt me* muzikaal geïnterpreteerd door Philippe Sorgeloos (orgel) en het Gemengd Kamerkoor Vivace o.l.v. Frederik Meireson. André De Cock, organist-titularis van de Sint-Annakerk, brengt variaties op het thema van de verwondering, Pascal Podevyn vertolkt op gitaar het ongrijpbare van de stilte. Er worden gedichten gelezen over de voormelde thema’s en er

wordt een kunstmap voorgesteld. In de kerk loopt tot 10 april een tentoonstelling met werk van André Berner, André Bruylandt, Hans Droesbeke, Ronald Ergo, Achiel Pauwels, Philippe Sorgeloos en Carry Wouters.

De tentoongestelde werken kunnen worden aangeschaft ten voordele van het tijdschrift *Geroepen*. Speciaal voor deze gelegenheid realiseerde Carry Wouters een kalligrafisch werk (een interpretatie van het titelgedicht), gezeefdrukt door André Berner op handgeschept papier, ft. 21 x 14,5 cm, met het watermerk van de Herisemmolen. Een exemplaar kan worden gereserveerd door storting van € 8 op rekeningnummer *Hulde Firmin van der Poorten* BE66 7370 5679 3543 met vermelding *Je zingt me – Kalligrafie*, en dit vóór 15 februari 2022. De kalligrafie dient te worden afgehaald op het einde van de voorstelling van 6 maart 2022, na het bezoek aan de tentoonstelling, en wordt niet per post toegezonden. Wie een persoonlijke uitnodiging voor de voorstelling wenst te ontvangen, kan dit laten weten aan André De Cock (andre.de.cock@telenet.be). *Je zingt me* wordt gerealiseerd met medewerking van de Sint-Annaparochie Aalst en het tijdschrift *Geroepen*.

UT PICTURA POESIS, UT MUSICA POESIS

HERDENKING100^{STE} GEBOORTEDAG
FIRMIN VAN DER POORTEN

EERBETOON & OPENING HULDETENTOONSTELLING
FEESTZAAL STADHUIS AALST
12 MAART 2022 OM 15 UUR

HULDETENTOONSTELLING
T GASTHUYNS - STEDELIJK MUSEUM AALST
12 MAART - 10 APRIL 2022

ZODAT ZIJN WOORDEN NOOIT VERLOREN GAAN
UTOPIA AALST, ZAAL 'DE GEUZEN'
9 APRIL 2022 OM 20 UUR

PHOTO: HULDE VAN DER POORTEN

De toegang tot dit poëzie- en kunstevenement is gratis.

Iedereen is van harte welkom.

En dan nog dit

Door Els Vermeir

AMERICA FIRST

Begin jaren '80 trok een klasgenote van me naar Amerika voor een uitwisselingsproject. Ze kwam terug met verhalen die ons vervulden met een mengeling van afschuw, medelijden en meewarigheid. Zoals het feit dat jonge meisjes er hun benen onthaarden. Ondenkbaar toen voor ons, plattelandsmeisjes. Tien jaar later stonden we er al niet meer bij stil dat we dat intussen allemaal ook zelf deden. Eenzelfde verschuiving vond plaats in de badkamerlijke ochtendrituelen. Daar waar we allemaal opgegroeid waren met dagelijks twee washandjes aan de lavabo en enkel op zaterdag in bad – douchen was iets voor de toen nog uitzonderlijke hittegolven en voor mannen die zware of vuile arbeid verrichtten - vindt tegenwoordig blijkbaar iedereen zichzelf zo vies dat mensen dagelijks onder de douche kruipen.

Maar het was Halloween dat me deze stille golf van veramerikanisering voor het eerst deed opmerken. Een omwenteling die zo'n twintig jaar geleden heel plotseling plaatsgreep. In januari van dat jaar -ergens in het begin van dit millennium, gok ik zo- gingen alle kinderen nog vrolijk en verkleed Driekoningen zingen, en in oktober lagen plots alle etalages vol vreemde spullen voor een feest dat hier al meer dan tien eeuwen was verdwenen. Vaarwel, Driekoningen, welkom *'trick and treat'*.

Sindsdien zitten we in een gigantische stroomversnelling. Salopettes werden *jumpsuits* of, erger nog, *onesies* (spreek uit: wansies), teksten worden niet meer verbeterd of opgesmukt maar *getweakt*, en vorig jaar nog veranderden draagtassen opeens, zomaar uit het niets (of moet ik zeggen: *out of the blue?*) in afschuwelijke *totebags* (of er enig verband is met ons dialectische *'een toot op a bakkes'*, weet ik niet...).

Het TAK – Taal Aktie Komitee – dat ooit het land in rep en roer zette zodra een Vlaming ook nog maar een woord Frans durfde uitspreken, bleef opmerkelijk stil bij deze ingrijpende taalverbastering. Iedereen bleef opmerkelijk stil, eigenlijk. Zolang de overheerser maar veel geld binnenbrengt, is onze cultuur duidelijk niet zo belangrijk.

En toch gaat het mijn verstand te boven waarom we in 's hemelsnaam zo blijven opkijken naar die Amerikaanse cultuur, terwijl we intussen maar al te goed weten dat het een voorbeeld is dat we absoluut niet moeten volgen. Het onderwijs in Amerika is erbarmelijk, de tweespalt in de maatschappij is haast onleefbaar ge-

worden en zowel de gezondheidszorg als de gezondheid van de gemiddelde Amerikaan zijn rampzalig. Waarom willen wij dan per se dezelfde weg opgaan en spiegelen we ons voortdurend aan *The American Nightmare*?

Zou het te maken kunnen hebben met ons o-zo lage zelfbeeld?

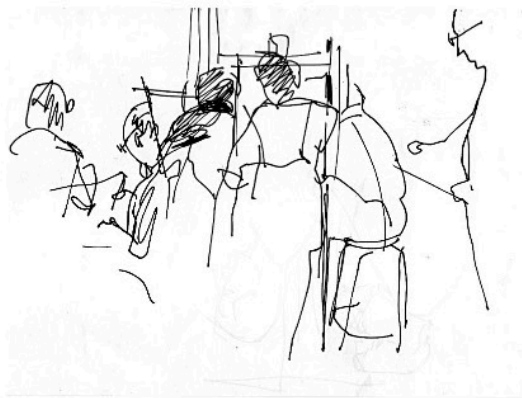
Più si sa, più si sa di non sapere, zegt een Italiaans spreekwoord: hoe meer men weet, hoe meer men weet niet te weten, of met andere woorden: hoe intelligenter iemand is, hoe meer hij beseft dat hij nietig en onwetend is. Zijn wij Belgen (of wij Europeanen) in de loop der eeuwen, door alles wat we meegemaakt hebben en alle lessen die we geleerd hebben van zo veel verschillende overheersers, zo intelligent geworden dat we onszelf oerdom voelen en in andere volkeren onze meerdere zien? Is het daarom dat sommigen ervan dromen om het Vlaamse volkje te laten fuseren met die arrogante, domme en luidruchtige Nederlanders? Een vooroordeel en een onterechte veralgemening, ik geef het toe, maar u moet ook bekennen dat de intelligente, beschaafde Nederlander doorgaans minder opvalt dan zijn boerse, ongemanierde en platvloerse landgenoot.

Misschien knelt daar het schoentje (*ay, there's the rub*, zou Shakespeare zeggen): dat wij het, in al onze bescheidenheid, beu zijn dat onze wijsheid en ervaring genegeerd wordt op het wereldtoneel en daarom de succesvolle *cheerleaders* en *cool kids* achtermalopen, in de hoop een graantje te kunnen meepikken van hun succes.

Of hoe de wereld uiteindelijk slechts een uitvergroting is van de speelplaats.

Amerika is het land dat meteen van het barbaendom is terechtgekomen in de decadentie zonder de omweg van de beschaving te hebben gekend.

Albert Einstein

**HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING**